

Rola rachunkowości w społecznej gospodarce rynkowej

Ewelina Ginalska*

Streszczenie: *Cel* – celem artykułu jest przedstawienie roli rachunkowości w społecznej gospodarce rynkowej, w tle występujących w literaturze przedmiotu terminów i założeń społecznej gospodarki rynkowej. *Metodologia badania* – cel został zrealizowany poprzez wykorzystanie metody analizy opisowej. *Wynik* – rachunkowość odpowiedzialności społecznej bierze czynny udział w wypełnianiu założeń społecznej gospodarki rynkowej, rozszerzając przy tym obszar zainteresowań rachunkowości oraz dostarczając informacji o zróżnicowanym charakterze. *Oryginalność/Wartość* – artykuł stanowi zbiór terminów i założeń związanych ze społeczną gospodarką rynkową. W sposób opisowy wskazuje poszczególne zadania stanowiące wyzwanie dla rachunkowości w wypełnianiu założeń społecznej gospodarki rynkowej.

Słowa kluczowe: rola rachunkowości, rachunkowość odpowiedzialności społecznej, społeczna gospodarka rynkowa

Wprowadzenie

Spółeczna gospodarka rynkowa, znana głównie dzięki kanclerzowi Erhardowi i jego polityce wdrażania jej koncepcji w powojennych Niemczech, stała się przedmiotem zainteresowań współczesnych rozważań (Mączyńska, Pysz 2010). Po ostatnim kryzysie finansowym w latach 2007–2009 wiele środowisk naukowych rozpoczęło dyskusję nad koniecznością zmiany kierunku polityki gospodarczej, wskazując na jej indywidualne założenia jako środka do ulepszenia przyszłości gospodarczej. Definicje społecznej gospodarki rynkowej nie są jednoznaczne. Pojęcie to występuje zarówno w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jak i w traktacie ustanawiającym Konstytucję Unii Europejskiej oraz w zmieniającym ją traktacie lizbońskim. Dokonując analizy definicji społeczno-gospodarczej należy podkreślić, iż głównym jej celem jest rozwój gospodarczy z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju i poszanowaniem środowiska naturalnego i całej społeczności.

Celem artykułu jest wskazanie roli, jaką pełni rachunkowość w społecznej gospodarce rynkowej na tle jej określeń i założeń występujących w literaturze przedmiotu.

1. Istota społecznej gospodarki rynkowej

Gospodarka rynkowa jest jednym z trzech ogólnie klasyfikowanych i wyróżnianych w literaturze systemów gospodarczych, obok socjalizmu i systemów hybrydowych

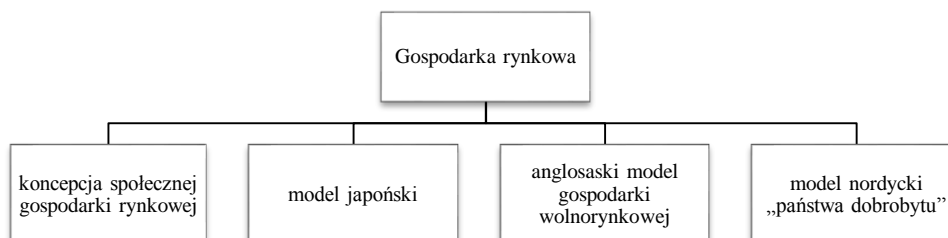
---

* mgr Ewelina Ginalska, doktorantka Katedry Rachunkowości Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, al. Niepodległości 10, 61–875 Poznań.

(Swadźba 2011). Gospodarka ta jest często błędnie nazywana kapitalizmem bez uwzględnienia występujących pomiędzy nimi różnic.

Gospodarka rynkowa jest systemem gospodarczym, w którym produkcja oraz alokacja czynników wytwórczych (ziemi, kapitału i pracy) dokonywana jest przez niezależne, cechujące się racjonalnością gospodarowania podmioty funkcjonujące na wolnym rynku (Sobol 2005).

Współcześnie nie istnieje czysta odmiana gospodarki rynkowej. W mniejszym bądź większym stopniu jest ona regulowana przez państwo, co określa się mianem interwencjonizmu państwowego. Jest trwałą cechą współczesnego świata (Markowski 1992: 5). Interwencjonizm państwa w gospodarkę wynika z niedoskonałego funkcjonowania mechanizmu wolnego rynku, w związku z czym ingerencja instytucji państwowych ma zapobiegać występowaniu negatywnych skutków działania wolnego rynku, a w sytuacji ich wystąpienia dążyć do ich łagodzenia i minimalizowania. Dylemat „ile państwa, a ile rynku?” jest pytaniem o realizowany w danym kraju model gospodarki rynkowej. W literaturze przedmiotu najczęściej przywołuje się 4 modele gospodarki rynkowej: koncepcję społecznej gospodarki rynkowej, model japoński, anglosaski model gospodarki wolnorynkowej oraz nordycki model „państwa dobrobytu” (rys. 1). Model gospodarczy definiuje S. Swadźba (2007: 27), jako stworzony przez ekonomistów na podstawie analizy różnych krajowych systemów gospodarczych – uproszczony, teoretyczny obraz funkcjonowania gospodarki zawierający najważniejsze elementy (wyznaczniki) systemu gospodarczego. Rysunek 1 przedstawia modele gospodarki rynkowej.

Rysunek 1. Modele gospodarki rynkowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Swadźby 2011).

Termin społeczna gospodarka rynkowa został wprowadzony w 1948 roku przez A. Müller-Armacka, a następnie koncepcja takiego systemu gospodarki była wykorzystywana przez Ludwiga Erharda w trakcie pełnienia przez niego funkcji ministra gospodarki. Interpretował ją, jako połączenie zasady wolności na rynku z zasadą równości społecznej oraz moralną odpowiedzialnością każdej jednostki za społeczeństwo jako całość (Szplit 2011: 74). Koncepcja społecznej gospodarki rynkowej jest więc oparta na dwóch pojęciach: „wolności” i „odpowiedzialności” Czym jest zatem wolność, a czym odpowiedzialność?

Wolność jest słowem, które trudno jednoznacznie zdefiniować. W słowniku języka polskiego wolność oznacza możliwość podejmowania decyzji zgodnie z własną wolą (Sobol 2005). W literaturze przedmiotu istnieje szereg rozważań nad istotą wolności. Warta uwagi

jest definicja wolności podana przez B. Chwedeńczuk¹, który podkreśla, że rozumienie wolności zależy od stanu kultury. Nie istnieje bowiem nic takiego, jak słuszne i powszechnie obowiązujące pojmowanie wolności, podyktowane przez naturę człowieka, prawo naturalne czy bóstwo. Przytoczone źródła wolności są fikcyjne, a doświadczenie nie dostarcza żadnych świadectw ich istnienia. Według Chwedeńczuka istnieje natomiast nasze i nienasze rozumienie wolności.

Odpowiedzialność, podobnie jak wolność, jest kategorią języka potocznego i jest interpretowana wielorako. Według słownikowej definicji, odpowiedzialność dotyczy ponoszenia przez podmiot konsekwencji za działania własne i innych (Sobol 2005). Szczególną postacią ma odpowiedzialność prawna wiążąca się z naruszeniem norm prawnych bądź też związaniem adresata normy prawnej określonymi przez prawo skutkami zachowania (Ga-brusewicz 2010: 18).

Wolność i odpowiedzialność są fundamentami społecznej gospodarki rynkowej. Czy kategorie te leżały u podłoża uchwalanej konstytucji Rzeczypospolitej RP z 1997 r.? Pytanie to jest jak najbardziej zasadne, gdyż termin społeczna gospodarka rynkowa znajduje się w art. 20. Na podstawie zapisu konstytucyjnego społeczna gospodarka rynkowa, oparta na wolności działalności gospodarczej, własności prywatnej oraz solidarności, dialogu i współpracy partnerów społecznych stanowi podstawę ustroju gospodarczego Rzeczypospolitej Polskiej. Zastosowanie pojęcia społecznej gospodarki rynkowej w akcie najwyższej wagi państwowej mogłoby wskazywać na wysoki stopień rozpoznania oraz spopularyzowania jej idei. Jednak tak nie jest, ponieważ występuje wiele nieporozumień w interpretacji pojęcia społecznej gospodarki rynkowej. Nierzadko pojęcie to pojmowane jest opacznie na wzór i podobieństwo redystrybucyjnej, socjalistycznej polityki socjalnej. Błędna definicja znajduje się nawet w wydawnictwach encyklopedycznych, w których utożsamia się społeczną gospodarkę rynkową z rozbudowaną opiekuńczością państwa i związanymi z tym dużymi wydatkami socjalnymi (Mączyńska, Pysz 2010: 126).

Na błędne pojmowanie pojęcia społeczna gospodarka rynkowa zwraca uwagę, także L. Balcerowicz, podkreślając, iż brak zrozumienia co do pochodzenia tego terminu i co pierwotnie oznaczało słowo „społeczna”. Wywołuje to emocjonalne przeświadczenie, że chodzi o typ gospodarki zasadniczo odmienny, a przez to lepszy niż wolnorynkowy kapitalizm. Wielu będzie prawdopodobnie upatrywać źródła tej przewagi w większej opiekuńczości państwa, związanej i wyrażającej się głównie dużymi wydatkami socjalnymi (Balcerowicz 1995: 294–306).

Mimo zastosowania terminu społeczna gospodarka rynkowa w akcie najwyższej rangi państwowej w Polsce, społeczeństwo boryka się z problemem właściwej interpretacji tego pojęcia. Jest ono zaliczane do tzw. pojęć miękkich, i takim już pozostanie ze względu na jego naturę. Konsekwencją tego są różne interpretacje na gruncie prawa, ekonomii i innych nauk społecznych. Inaczej zdefiniowałby tę kategorię socjolog czy historyk, a inaczej antropolog, filozof czy teolog, a jeszcze inaczej politolog (Kołodko 2010: 81–89).

Oparcie koncepcji społecznej gospodarki rynkowej na pojęciach należących do kategorii języka potocznego, odmiennie rozumianych i interpretowanych w zależności od przynależności społecznej i kulturowej, nie pozwala na jednoznaczne jej zdefiniowanie. W związku z tym, oczekiwanym, a zarazem niepodważalnym zjawiskiem, jest występowanie zróżnicowanych opinii i interpretacji społecznej gospodarki rynkowej. Należy jednak mieć na

---

¹ www.humanizm.net.pl/uwagibh.html.

uwadze, iż w każdym wypadku definicja społecznej gospodarki rynkowej musi się mieścić w ramach zakreślanych przez pojęcia: wolność i odpowiedzialność.

2. Główne założenia społecznej gospodarki rynkowej

Idea społecznej gospodarki rynkowej bazuje na teorii ordoliberalnej, a ta z kolei nawiązuje do wywodzącej się z czasów antycznego Imperium Romanum idei „ordo”, której istotą jest ukształtowanie ładu odpowiadającego naturze człowieka i zapewniającego gospodarce równowagę (Mączyńska 2013: 2–3). Ordoliberalna społeczna gospodarka rynkowa łączy materialne zadania gospodarki z realizacją wartości społecznych. Ukazuje, że jest możliwe pogodzenie logicznych oraz niepodważalnych praw ekonomii rynkowej z zapewnieniem poszanowania dla praw człowieka, a także z celami ochrony środowiska. Idee tej koncepcji oraz wynikająca z niej polityka kształtowania ładu gospodarczego sprzyjają integracji gospodarki ze społeczeństwem, mobilizując rynek do rozwiązywania problemów społecznych (Pysz 2008: 57). Namiastkę tej koncepcji zauważamy w sentencjach Cyncerona, starożytnego męża stanu i filozofa, który już w 55 r. p.n.e. przestrzegał przed zjawiskami naruszającymi ład gospodarczy, mogącymi w skrajnym wypadku prowadzić do bankructwa państwa (Mączyńska, Pysz 2010: 190).

Początki społecznej gospodarki rynkowej, jak już wspomniano, sięgają roku 1948 i realizacji w Niemczech polityki walutowej oraz programu gospodarczego przez Erharda. Konieczna jest jednak świadomość, iż przyjęte wówczas założenia mogą nie w pełni odpowiadać współczesności i ulec pewnym modyfikacjom wskutek upływu czasu i zmian, które zachodzą. Główne założenia przyjęte początkowo w ramach koncepcji społecznej gospodarki rynkowej obejmowały (Wesołowski 2010: 2–3):

1. Zasady polityki gospodarczej oraz kluczowe atrybuty systemu gospodarczego związane silnie z systemami gospodarki liberalnej, w tym:
  - sprawnie działający system finansowy, związany z kształtowaniem cen na zasadach rynkowych i stabilizacja systemu finansowego,
  - brak barier wejścia i swobodny dostęp do rynku dla wszystkich podmiotów gospodarczych oraz wszystkich grup konsumentów,
  - własność prywatna,
  - możliwość swobodnego zawierania umów,
  - pełna odpowiedzialność podmiotów gospodarczych za podejmowane decyzje,
  - gra konkurencyjna,
  - stałość polityki gospodarczej.
2. Założenie, że gospodarka liberalna nie może sprawnie funkcjonować bez skutecznego rozwiązywania zagadnień socjalnych.

Uwzględnienie pojęcia społecznej gospodarki rynkowej w traktacie ustanawiającym Konstytucję dla Europy wskazuje także na konieczność pogłębionych refleksji co do istoty społecznej gospodarki rynkowej. Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy wskazuje, że podstawą trwałego rozwoju Unii Europejskiej będzie społeczna gospodarka rynkowa. Idea uznania jej jako modelu ustroju gospodarczego Unii Europejskiej została podtrzymana także w traktacie lizbońskim, zmieniającym traktat o Unii Europejskiej. Zgodnie z zapisami traktatu lizbońskiego „Unia ustanawia rynek wewnętrzny. Działa na rzecz trwałego rozwoju Europy, którego podstawą jest zrównoważony wzrost gospodarczy oraz stabilność cen, społeczna gospodarka rynkowa o wysokiej konkurencyjności zmierzająca do pełnego za-

trudnienia i postępu społecznego oraz wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego. Wspiera postęp naukowo-techniczny” (*The Treaty of Lisbon...* 2007). Określone przez Unię Europejską cele opierają się na trzech wartościach: rozwoju gospodarczym, szacunku dla środowiska naturalnego i społeczności społecznej. Wyraźnie też wskazują na próbę poszukiwania kompromisu pomiędzy zasadami: rynku, państwa i społeczeństwa. Osiągnięciu wyznaczonych celów ma służyć społeczna gospodarka rynkowa o wysokiej konkurencyjności zmierzająca do zrównoważonego rozwoju poprzez pełne zatrudnienie i postęp społeczny. Wprawdzie pojęcie społecznej gospodarki rynkowej przedstawione w dokumentach Unii Europejskiej nie zostało jasno zdefiniowane, lecz na podstawie zawartych w nich informacji można wskazać na pewne cechy tej gospodarki. Ma ona za zadanie m.in. (Kulińska-Sadłocha 2011: 38):

- jednoczyć nastawioną na zysk, działalność ekonomiczną z celami społecznymi,
- opierać się na zasadzie sprawiedliwości społecznej,
- zapewnić swobodę konkurencji,
- dążyć do tworzenia nowych miejsc pracy,
- ukierunkować się na potrzeby najmniej uprzywilejowanych grup społecznych, w celu redukcji nierówności społecznych,
- charakteryzować się wysoką konkurencyjnością.

Godne przytoczenia spostrzeżenie na temat realizowania koncepcji społecznej gospodarki rynkowej wysnuł dr Philipp von Bismarck (2013: 7) mówiąc, że zasady społecznej gospodarki rynkowej nie opierają się na założeniu, że pewnego dnia ludzie staną się aniołami. Społeczna gospodarka rynkowa dąży raczej do włączenia pozytywnych i negatywnych stron egzystencji ludzkiej w służbę na rzecz dobra publicznego we wszystkich jej postaciach.

Przyjęte założenia społecznej gospodarki rynkowej stanowią niestety martwy zapis, znajdujący jedynie w niewielkim zakresie odzwierciedlenie w życiu społecznym i gospodarczym. Współczesny świat stoi w obliczu „naruszonej równowagi”. Sytuacja ta stwarza możliwości, a raczej obliuguje do wdrożenia założeń społecznej gospodarki rynkowej i poszukiwania efektywnych rozwiązań ukierunkowanych na symbiozę postępu ekonomicznego, społecznego i ekologicznego. Być może otwiera to drogę do twórczego wykorzystania koncepcji społecznej gospodarki rynkowej. Jednakże ten model wymaga dostosowania do zmieniających się warunków gospodarczych, w tym przede wszystkim do zmieniających się, m.in. pod wpływem globalizacji, obszarów wiedzy i kompetencji decyzyjnych. (Mączyńska 2013: 190). Ponadto, jeżeli świat ma jeszcze jakieś możliwości rozwojowe, to procesy służące temu rozwojowi muszą zostać oparte na poszukiwaniu większego stopnia zgodności pomiędzy gospodarką, a potrzebami społeczeństwa.

Założenia społecznej gospodarki rynkowej oddziałują na różne dziedziny, w tym także na rachunkowość. Konieczność uwzględnienia rachunkowości w nurcie rozważań nad społeczną gospodarką rynkową wywodzi się z faktu, że współczesna rachunkowość, przybierając pewne negatywne cechy nauk społecznych przybliżyła się do jej klasycznej postaci (Kamela-Sowińska: 2013). Argumentami na poprawienie takiego stanowiska są: upolitycznienie rachunkowości, brak wystarczającego zakresu pojęć do opisu rzeczywistości przy nadmiarze instrumentów tworzących rzeczywistość, problem społeczny odbiorcy sprawozdań finansowych oraz formalne przyporządkowanie do obszaru nauk społecznych.

3. Rachunkowość w społecznej gospodarce rynkowej

Idea zrównoważonego rozwoju pojawiła się w skali globalnej po raz pierwszy 1987 roku za sprawą raportu Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju pod tytułem *Our Common Future*. W ciągu ostatnich kilkunastu lat zyskiwała ona na znaczeniu otrzymując obecnie rangę paradygmatu zrównoważonego rozwoju. Paradygmat jest to „zbiór” przekonań, wartości, technik, które są wspólne dla wszystkich członków danej społeczności naukowej (Kuhn 2009: 297). Zważając, iż według Kuhna zgodnie z teorią zmienności, każda nauka przechodzi od jednego paradygmatu do drugiego, paradygmat zrównoważonego rozwoju wyznacza obecnie ramy prowadzonych badań. Przyjęcie paradygmatu zrównoważonego rozwoju przyczyniło się kolejno do powstania koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw. Próbę zebrania występujących definicji pojęcia poczynił J. Samelak, wskazując na występującą dużą niejednoznaczność. W swoich rozważaniach zwrócił uwagę na ważność etyki biznesu stanowiącej spoiwo łączące wszystkie podejścia i definicje społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw. Oznacza to, że przedsiębiorstwa powinny działać w zgodzie z zasadami etycznymi w odniesieniu do wszystkich grup interesariuszy. Zauważył także, iż społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw jest wyrazem realizacji i operacjonalizacji paradygmatu zrównoważonego rozwoju w praktyce gospodarczej na szczeblu przedsiębiorstw (Samelak 2012: 104).

Pojawienie się koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw stało się także wyzwaniem dla rachunkowości. W literaturze przedmiotu istnieje szereg definicji rachunkowości. Jedną z nich jest definicja zaprezentowana we wstępie do wersji polskiego opracowania *Teorii rachunkowości*, autorów: Bredy i Hendriksena (2002), wskazująca, że rachunkowość to system stanowiący odwzorowanie obiektów uwikłanych (uwarunkowanych sytuacyjnie) przez otoczenie gospodarcze, społeczne i kulturowe oraz środowisko naturalne. Istotą tego odwzorowania jest pomiar tworzenia, przenoszenia i podziału wartości. Większość z występujących definicji w mniejszym bądź większym zakresie zwraca uwagę, że rachunkowość jest pewnym specyficznym systemem pomiaru ilościowego i wartościowego rzeczywistości gospodarczej, służącym celom sprawozdawczym, decyzyjnym i kontrolnym (Sojak 2011: 267).

Spowodowało to konieczność rozszerzenia zakresu przedmiotowego dotychczasowej rachunkowości i wyodrębnienie się tak zwanej rachunkowości odpowiedzialności społecznej, która stanowi konglomerat określonych elementów i zadań rachunkowości zarządczej i finansowej (Pogodzińska-Mizdrak 2010: 179). Rachunkowość odpowiedzialności społecznej uwzględnia przedstawione w formie opisowej lub wartościowej obciążenia oraz korzyści dla społeczeństwa, wynikające z działalności konkretnego podmiotu gospodarczego, wskazuje miejsca powstawania tych obciążeń i korzyści, stosuje podejście etyczne w całym procesie pomiaru i prezentacji obciążeń i korzyści dla społeczeństwa (Gabruszewicz 2010: 60).

W literaturze przedmiotu można także spotkać określenie rachunkowość społeczna. Mimo występującego w obydwóch terminach słowa „społeczna”, należy zwrócić uwagę, iż nie są one tożsame. Rachunkowość społeczna została zdefiniowana w szerszym ujęciu przez Z. Kowalczyka (1967: 34), jako dyscyplina statystyczno-ekonomiczna badająca w sposób zintegrowany strumienie materialno-rzeczowe oraz finansowe w skali gospodarki. Rachunkowość ta dotyczy zatem gospodarki narodowej (Sojak 2011: 267). Wykorzystywanie zamiennie tych dwóch terminów wprowadza w błąd i prowadzi do dezorientacji pojęciowej.

Realizacja koncepcji społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw wywiera na przedsiębiorstwa presję w zakresie sposobu oraz zakresu prezentowanych informacji. Należy stwierdzić, iż koncepcja społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw, która zrodziła się z potrzeby uzasadnienia powinności człowieka gospodarującego w związku z ujawnieniem się ułomności „niewidzialnej ręki rynku” (Rybak 2004), wywarła znaczący wpływ na sposób funkcjonowania przedsiębiorstw stając się jednocześnie nieodłącznym elementem prowadzenia działalności gospodarczej w XXI wieku. W konsekwencji tego, potrzeba rozliczania się z tytułu społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw z wykorzystaniem rachunkowości społecznej będzie istniała dopóty, dopóki nie staniemy się aniołami (Mattessich 1994: 34). W odniesieniu do przedstawionych rozważań nasuwa się pytanie, czy zrównoważony rozwój to już społeczna gospodarka rynkowa? Przyjmując stanowisko, że dążenie do zrównoważonego rozwoju jest wyrazem realizacji społecznej gospodarki rynkowej zgodnie z zapisami Traktatu Lizbońskiego, należy wyciągnąć z tego wniosek, że rachunkowość bierze czynny udział w wypełnianiu założeń tego modelu gospodarczego, a jej rola polega na:

- dostarczaniu informacji nie tylko ilościowych ale także jakościowych,
- ujawnianiu informacji niefinansowych (informacji środowiskowych oraz informacji społecznych) dotyczących wpływu działalności na środowisko naturalne i sprawy społeczne,
- tworzeniu odpowiednich narzędzi i metod niezbędnych do raportowania działań przedsiębiorstwa wpływających na środowisko naturalne i sprawy społeczne,
- umożliwianiu porównywalności informacji niefinansowych wskazanych w raporcie,
- budowaniu modeli umożliwiających optymalizowanie kosztów społecznych i środowiskowych, których główny ciężar jest ponoszony przez społeczeństwo,
- budowaniu narzędzi pomiaru precyzyjnie określających koszty oraz korzyści środowiskowe,
- wzmacnianiu pozycji konkurencyjnej na rynku poprzez prezentowanie informacji oraz skuteczne planowanie i kontrolowanie kosztów i korzyści środowiskowych,
- stwarzaniu warunków umożliwiających wpływ na zachowania etyczne menadżerów,
- umożliwianiu sprawowania kontroli oraz weryfikacji działań prowadzonych przez menadżerów.

Po ponad 20 latach istnienia zapisu konstytucyjnego społecznej gospodarki rynkowej, mimo niejednoznacznej jej definicji, została podjęta próba wprowadzenia jej w życie, a rachunkowość odpowiedzialności społecznej, odnosząc się do paradygmatu zrównoważonego rozwoju, przyczynia się do realizacji założeń społecznej gospodarki rynkowej.

W odniesieniu do powyższego, należy zwrócić uwagę na rozważania środowiska naukowego skupionego wokół rachunkowości. W 2009 roku w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie podczas konferencji pt. „Problemy współczesnej rachunkowości” wielokrotnie poruszano kwestię kierunku, w jakim zmierza współczesna rachunkowość, wskazując na konieczność rozszerzenia obszaru zainteresowań rachunkowości na inne pola w związku z koniecznością dostarczenia interesariuszom informacji, w tym informacji o odpowiedzialności społecznej biznesu, oddziaływaniu na środowisko oraz innych obszarach tradycyjnie nieuwzględnianych do ujmowania w sprawozdaniu finansowym. W obliczu tych problemów narodził się dylemat, czy rachunkowość zajmująca się rozwiązywaniem tego rodzaju problemów będzie nadal rachunkowością? Autorką tego typu rozważań intelektualnych była m.in. A. Kamela-Sowińska (2009: 213), informując o tym problemie już w tytule artykułu pt. „Sprawozdawczość społeczna. Czy to jeszcze rachunkowość?”. Podobne wą-

pliwości co do obszaru zainteresowań rachunkowości prezentuje M. Cieślak (2012: 25), stawiając retoryczne pytanie, czy rachunkowość obejmująca swoim zakresem nowe obszary jest nadal rachunkowością? W nawiązaniu do tego, uwzględniając cel niniejszego artykułu powstaje, kolejne pytanie, czy w związku z takim dylematem, rachunkowość bierze udział w wypełnianiu założeń społecznej gospodarki rynkowej? Niewątpliwie stawia to przed rachunkowością nowe wyzwania. Nadal będzie ona odpowiedzialna za dostarczanie rzetelnych i wiarygodnych informacji. Jednak ich zakres ulegnie zmianie, a raczej rozszerzeniu. Będą to już nie tylko informacje finansowe, ale także informacje jakościowe. Konieczność ich prezentacji rodzi kolejne problemy, związane z odpowiednim doбором narzędzi umożliwiających prezentację, pomiar, a w końcowym efekcie porównywalność tych informacji dla rachunkowości. Będzie, to zatem nadal rachunkowość dostarczająca informacji, tylko już informacji o zróżnicowanym charakterze.

Uwagi końcowe

W artykule przedstawiono występujące definicje terminu społeczna gospodarka rynkowa zważając na ich różnorodność oraz zaprezentowano główne założenia koncepcji uwzględniając idee przyświecające L. Erhardowi. Następnie wskazano rolę, jaką spełnia rachunkowość w społecznej gospodarce rynkowej. Podczas rozważań, zidentyfikowano także pytanie dotyczące barier wskazujących obszar działań rachunkowości. Pytanie to może stanowić punkt wyjścia do kolejnych badań nad miejscem rachunkowości w społecznej gospodarce rynkowej.

Literatura

- Balcerowicz L. (1995), *Wolność i rozwój: ekonomia wolnego rynku*, Wydawnictwo Znak, Kraków.
- Bismarck P. (2013), *Spoleczna gospodarka rynkowa. Odpowiedzialność i wolność*, Warszawa.
- Breda M.F., Hendriksen E.A. (2002), *Teoria rachunkowości*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Cieślak. M. (2012), *Czy rachunkowość przestaje być rachunkowością?*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, nr 233, Poznań.
- Chwedeńczuk B., *O wolności i odpowiedzialności*, www.humanizm.net.pl/uwagibh.html (24.01.2014).
- Gabrusewicz T. (2010), *Rachunkowość odpowiedzialności społecznej w kształtowaniu zasad nadzoru korporacyjnego*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa.
- Kamela-Sowińska A. (2009), *Sprawozdawczość społeczna. Czy to jeszcze rachunkowość?*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Kamela-Sowińska, A. (2013), *Czy rachunkowość to już nauka społeczna?*, w: *Nauka o rachunkowości na progu gospodarki opartej na wiedzy*, red. A. Karmańska, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa.
- Kołodko G.W. (2010), *O społecznej gospodarce rynkowej*, „Przegląd Socjalistyczny” nr 3 (30).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., DzU nr 78, poz. 483.
- Kowalczyk Z. (1967), *Rachunkowość społeczna a polityka ekonomiczna państwa kapitalistycznego*, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Ekonomicznej, Warszawa.
- Kulińska-Sadłocha, E. (2011), *Idea zrównoważonego rozwoju a ordoliberalna koncepcja społecznej gospodarki rynkowej*, „Optimum. Studia Ekonomiczne” nr 4 (52), Białystok.
- Kuhn T.S. (2009), *Struktura rewolucji naukowych*, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa.
- Markowski, K. (1992), *Rola państwa w gospodarce rynkowej*, Polska Akademia Nauk, Instytut Nauk Ekonomicznych, Warszawa.
- Mattessich R. (1994), *Accounting as Cultural Force, Past, Present and Future*, „The European Accounting Review” Vol. 3, No. 2.
- Mączyńska E., Pysz P. (2010), *Idee ordo i społeczna gospodarka rynkowa*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa.

- Mączyńska E. (2013), *Łamane obietnice jako syndrom nieładu instytucjonalnego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 766, Szczecin.
- Pogodzińska-Mizdrak E. (2010), *Koncepcje społecznie odpowiedzialnego gospodarowania i inwestowania szansą rozwoju rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” t. 56 (112).
- Pysz, P. (2008), *Spoleczna gospodarka rynkowa. Ordoliberalna koncepcja polityki gospodarczej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Rybak, M. (2004), *Etyka Menadżera – społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Samelak J. (2012), *Rola rachunkowości w społecznie odpowiedzialnym przedsiębiorstwie*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu nr 233, Poznań.
- Sobol E. (2005), *Słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Sojak S. (2011), *Rachunkowość przymiotnikowa*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” t. 62 (118), SKwP, Warszawa.
- Swadźba S. (2009), *Systemy gospodarcze: zagadnienia teoretyczne*, Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Swadźba S. (2007), *Integracja i globalizacja a system gospodarczy. Konsekwencje dla Polski*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice.
- Szplit A. (2011), *Dlaczego (nie) społeczna gospodarka rynkowa?*, Zeszyty Naukowe nr 9, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Kraków.
- The Treaty of Lisbon* (2007), „Official Journal of the European Union” <http://publications.europa.eu> (26.01.2014).
- Wesołowski S. (2010), *Założenia i rozwój koncepcji społecznej gospodarki rynkowej*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, materiały konferencyjne, Warszawa.

THE ROLE OF ACCOUNTING IN SOCIAL MARKET

Abstract: *Purpose* – the purpose of this article is to present a role of accounting in social market economy in the background of terms and postulates social market economy. *Design/Methodology/approach* – the purpose has been achieved by the use of descriptive method of analysis. *Findings* – Social Responsibility Accounting participate in achieving postulates social market economy. That causes changing or stretching a research area of accounting. The accounting should supply information on different nature, both quantitative and qualitative. *Originality/value* – the article is a collection of terms and postulates social market economy. It also informs what kind of tasks of social market economy are completed by accounting.

Keywords: role of the accounting, social responsibility accounting, social market economy

Cytowanie

- Ginalska E. (2014), *Rola rachunkowości w społecznej gospodarce rynkowej*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 827, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 69, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 37–45; www.wneiz.pl/frfu.